

ZÁKLADNÁ ŠKOLA S MATERSKOU ŠKOLOU V KOLÁROVICIACH

PLÁN

**GLOBÁLNEHO VZDELÁVANIA A
ENVIRONMENTÁLNEJ VÝCHOVY**

2019/ 2020

Koordinátor: Mgr.Zuzana Čadová

Plán práce vychádza zo Školského vzdelávacieho programu, Plánu práce školy, zohľadňuje Učebné osnovy environmentálnej výchovy pre ZŠ a SŠ, schválené MŠ SR 15.4.1996 pod číslom 645/1996 - 15 s platnosťou od 1.9.1996, POP na školský rok 2019/2020.

Pojem environmentálnej výchovy je odvodený od anglického slova environment – okolie, prostredie. Chápanie pojmu je však v teórii výchovy širšie, ide o súčasť výchovy človeka ako elementu prostredia. Z toho vyplývajú vzťahy (Kajan, 1998):

- človeka k sebe samému ako prírodnej jednotke somatickej, intelektuálnej a emocionálnej
- človeka k prírode ako podmienke jeho života
- človeka k umelo vytvorenému prostrediu, ktoré je tiež podmienkou jeho existencie
- človeka k ostatným ľuďom

Globálne vzdelávanie a environmentálna výchova teda predstavuje súlad myslenia, cítenia a zodpovedného správania sa k prírode, k svojmu okoliu a k sebe. Môžeme ju chápať ako systematický proces formovania jednotlivca od útleho veku až do dospelosti, rozvíjajúci jeho sebaúctu, seba- dôveru i úctu a dôveru voči iným ako základ skupinovej kooperácii a aktívnej zodpovednosti (Naništová, 1994).

CHARAKTERISTIKA PRIEREZOVEJ TÉMY

Globálne vzdelávanie a environmentálna výchova vedie žiakov ku komplexnému pochopeniu vzájomných vzťahov medzi organizmami a vzťahom človeka k životnému prostrediu. Ide o rozvíjanie a najmä pochopenie nevyhnutného prechodu k udržateľnému rozvoju spoločnosti, ktorý umožňuje sledovať a uvedomovať si dynamicky sa vyvíjajúce vzťahy medzi človekom a prostredím, kde sú vzájomne prepojené aspekty ekologické, ekonomické a sociálne.

Na realizácii prierezovej témy sa podieľajú viaceré vzdelávacie oblasti (učebné predmety). Vzájomným prepojením, rozšírením, upevňovaním a systematizáciou vedomostí, špeciálnych návykov a zručností upozorňujeme žiakov na súvislosti medzi poznatkami, ktoré si už osvojili na pochopenie problematiky zo širšieho pohľadu. Len tak dokážu skutočne pochopiť globálne problémy. Pochopenie je základnou podmienkou aktívneho prístupu žiakov k efektívnej ochrane a udržateľnému stavu životného prostredia.

Prierezové témy sú dôležitým prvkom vo vzdelávaní a podieľajú sa na utváraní a rozvíjaní kľúčových kompetencií predovšetkým v oblasti postojov a hodnôt. Vzdelávacia oblasť Príroda a spoločnosť poskytuje ucelený elementárny pohľad na okolitú prírodu a prostredie. Učí pozorovať, citlivo vnímať a hodnotiť konanie ľudí vo vzťahu k životnému prostrediu. V maximálnej miere využíva priame pozorovanie žiakov okolitého prostredia, ktoré výrazne ovplyvňuje emocionálnu stránku osobnosti jedinca.

Vzdelávacia oblasť Človek a príroda zdôrazňuje pochopenie objektívnej platnosti základných prírodných zákonitostí, dynamických súvislostí od ekosystémov po biosféru ako celku, postavenie človeka v prírode a komplexnú funkciu ekosystémov vo vzťahu k ľudskej spoločnosti.

Vzdelávacie oblasti Človek a spoločnosť a Človek a hodnoty sa zameriavajú na súvislosti medzi ekologickými, technicko-ekonomickými a sociálnymi prístupmi k riešeniu problematiky a poukazujú na ďalšie princípy udržateľnosti rozvoja (medzilidské vzťahy, spolupráca v rozmanitosti, odstraňovanie chudoby, chorôb, znižovanie rozdielov medzi ľuďmi, zaistenie dôstojného života ľudí.).

Vzdelávacia oblasť Zdravie a pohyb rieši problematiku vplyvu prostredia na vlastné zdravie a na zdravie iných. V súvislosti s problémami súčasného sveta poukazuje aj na dôležitosť starostlivosti o životné prostredie pri organizovaní masových športových podujatí.

Dôležitú úlohu v prierezovej téme zastupujú informačno-komunikačné technológie, ktoré umožňujú využívať aktuálne údaje o stave životného prostredia a možnosť simulovať určité udalosti. Komunikačné technológie podnecujú záujem o spôsoby riešenia ekologických problémov, umožňujú nadväzovať kontakty v tejto oblasti a vymieňať si informácie v rámci republiky, krajín EÚ a sveta.

Vzdelávacia oblasť Umenie a kultúra poskytuje mnoho príležitostí na zamyslenie sa nad vzťahom človeka a životného prostredia, na uvedomenie si prírodného a sociálneho

prostredia ako zdroja inšpirácie pre vytváranie kultúrnych a umeleckých hodnôt a na vnímanie estetických kvalít životného prostredia.

Učebné osnovy predmetov základných škôl zohľadňujú nadpredmetové učebné osnovy tzv. **Environmentálneho minima**. Tie sa prelínajú vyučovacími predmetmi už na **prvom stupni základnej školy** (Prírodoveda, Vlastiveda, Prvouka, Čítanie, Výtvarná výchova, Pracovné vyučovanie. Učebné predmety **druhého stupňa základnej školy** ako Telesná výchova, Pracovné vyučovanie, Biológia, Zemepis, Fyzika, Chémia majú zapracované prvky osnov predmetu Ochrana človeka a prírody. Rovnako prvky Trvalo udržateľného rozvoja boli zapracované takmer vo všetkých predmetoch. V predmetoch Hudobná výchova, Informatika, Matematika, Slovenský jazyk, Cudzí jazyk má výchova TUR skôr okrajový charakter.

Pri implementácii prvkov TUR tvoria racionálny základ prírodovedné prvky. Prvky globálneho vzdelávania a environmentálnej výchovy sa prelínajú najviac v predmete **Biológia** a to v každom ročníku s prihliadnutím na vekové osobitosti žiakov. V 5. a 6. ročníku sa žiaci snažia pochopiť vzájomné vzťahy medzi živým a neživým prostredím, pričom je dôležité viesť pozornosť žiakov v tomto veku k ochrane svojho životného prostredia. Tiež je dôležité prakticky spoznávať svoje životné prostredie ale aj život v iných krajinách. Len človek, ktorý dobre pozná vzťahy a súvislosti života, môže prejavovať záujem aj o jeho ochranu. V 7. ročníku štruktúra učiva umožňuje pochopiť význam zdravého životného štýlu človeka a ochrany pred rôznymi škodlivými vplyvmi. Obsah učiva v 8. Ročníku je orientovaný na základy ekológie (základné pojmy, definície, súvislosti, vplyv človeka na biosféru) a na životné prostredie človeka a organizmov (kvalitné ŽP, faktory naň vplývajúce, základné princípy ochrany prírody, medzinárodná spolupráca v tejto oblasti, významné chránené územia nášho územia.

Prvky trvalo udržateľného rozvoja je možno nájsť aj v predmete **Chémia**, kde sa žiaci venujú aktuálnym problémom ako napr. : význam čistého ovzdušia, odpadová voda, význam kyslíka pre život, ozónová diera a kyslé dažde, dusičnanové hnojivá, fotosyntéza, skleníkový efekt, vyčerpatelnosť zásob ropy, nevýhody niektorých palív z environmentálneho hľadiska, záporné stránky motorizmu, negatívny vplyv nadbytku tukov , cukrov pre človeka.

Obsah predmetu **Fyzika** systematicky nadväzuje na učivo Prírodovedy z prvého stupňa. Žiaci opisujú ekologické problémy atmosféry a rovnováhu plynov v atmosfére. Opisujú hlavné problémy znečisťovania ovzdušia a základné látky spôsobujúce toto

znečistenie. Taktiež je učivo doplnené o problematiku v oblasti zásob energie (globálne i regionálne), žiaci vedia rozlíšiť ekologicky výhodné zdroje energie od nevýhodných. Pri téme *Spalovacie motory* sa pojednáva o negatívnych vplyvoch používania spaľovacích motorov na životné prostredie.

Zemepis patrí medzi predmety ktoré patria k racionálnym základom začleňovania prvkov trvalo udržateľného rozvoja. Tie možno nájsť v tematických celkoch *Príroda Zeme, Človek na Zemi* (prejavy ľudskej činnosti), *Prírodné pomery jednotlivých svetadielov*, *regionálna geografia SR, Vývoj svetového hospodárstva*.

Predmet **Etika** si kladie za cieľ aplikovanie etických princípov na konkrétne problémy ako napr. rodinné hodnoty a normy, etické hodnoty, etika v ekológii. Prvky TUR sú zaradené v troch tematických celkoch – *Zdravý životný štýl*, pozitívny a negatívny vplyv masmédií a es aspekty ochrany životného prostredia.

Tematické okruhy **Občianskej náuky** ktoré môžeme považovať za nosné z hľadiska TUR pojednávajú o možnostiach šetrenia energií v domácnosti, životnom prostredí obce/mesta, chránených územiach v regiónoch, hodnotovom rebríčku, výchove k zodpovednosti za vlastné konanie. Najobsažnejším tematickým celkom sú *Globálne problémy ľudstva*. Zahŕňa ekologické problémy, vzťahy medzi ekológiou a ekonomikou, sociálne aspekty, problémy výživy obyvateľstva, civilizačné choroby.

Na hodinách **Výtvarnej výchovy** môžeme využiť témy ako napr. : voda, ovzdušie, pôda, krajina, človeka prostredie, vesmír. Jedným z cieľov predmetu je výtvarno-estetické osvojovanie si skutočností, prírody, sveta vecí a človeka prostredníctvom výtvarných činností.

Predmet **Technická výchova** rozoberá vzťah človeka a techniky. Tiež sú to okruhy zamerané na dopravu a jej vplyv na životné prostredie, šetrenie energiami, ochranu pôdneho fondu, hnojivá a atď. Súčasťou predmetu sú aj **Pracovné vyučovanie na I. stupni**, kde si žiaci upevňujú vzťah k rastlinám a pôde.

Žiaci na **I. stupni** v predmete **Vlastiveda, Prírodoveda** v rámci témy moja obec/mesto sa učia o polohe v rámci regiónu, prírodné pomery, históriu, zachovávanie tradícií, odpadové hospodárstvo, regionálne zvláštnosti. Súčasťou projektov žiakov nie len na prvom stupni ale aj na druhom môžu byť témy : Čierne skládky, ekologické záťaž, lokálne ekologické problémy, surovinové problémy, problematika ochrany prírody, problémy spôsobené dopravou, nadmerný výrub lesov.

V školskom roku 2019/2020 sa zapojíme do projektu pod názvom UČÍME SA PRE ŽIVOT, kde sa okrem iného budeme venovať rozvoju prírodovednej gramotnosti u žiakov na prvom (žiaci 3. ročníka) aj na druhom stupni (žiaci 7. ročníka) a to prostredníctvom posilnených hodín Prírodovedy a Biológie ale i formou krúžkov. Chceme docieľiť, aby žiaci lepšie pochopili vzájomné súvislosti fungovania prírody, chceme žiakov viesť k premýšľaniu, skúmaniu, hľadaniu informácií, zvažovaniu, usudzovaniu a k tvorbe záverov. V projekte budeme pokračovať aj nasledujúci školský rok 2020/2021.

ROZVÍJAJÚCE CIELE A SPOSOBILOSTI

Cieľom globálneho vzdelávania a environmentálnej výchovy žiakov základných je formovať a rozvíjať také osobnostné kvality, prostredníctvom ktorých budú schopní chrániť a zlepšovať životné prostredie. Takto projektovaný dlhodobý zámer výchovnej práce na všetkých školách je potrebné realizovať plnením konkrétnych úloh zacielených na tieto základné súčasti rozvoja osobnosti žiakov:

1. Úroveň vedomostí

Žiaci primerane k svojim vekovým osobitostiam poznajú a chápu:

- prírodné javy a deje v životnom prostredí;
- zásahy ľudskej činnosti do životného prostredia;
- rozdielne typy životného prostredia; - globálne problémy ľudstva - (skleníkový efekt, kyslý dážď, znečisťovanie ovzdušia atď.);
- závislosť ľudského života a živobytia od životného prostredia;
- dôsledky rozhodnutí a činnosti ľudí v minulosti na súčasný stav životného prostredia;
- konflikty, ktoré môžu vzniknúť na základe environmentálnych problémov;
- vzájomnú závislosť jednotlivcov, skupín a národov od životného prostredia;
- význam efektívnej ochrany a trvale udržateľného stavu životného prostredia;
- lokálne, národné a medzinárodné opatrenia na ochranu a využívanie životného prostredia.

2. Úroveň rozvoja zručností

Žiaci dokážu samostatne alebo s pomocou učiteľa získať, hodnotiť a využívať informácie.

Úlohy Globálneho vzdelávania a environmentálnej výchovy zacielené na rozvoj zručností žiakov sa týkajú týchto oblastí:

- komunikatívne zručnosti; vyjadriť vlastný názor na životné prostredie ústnou, písomnou a dramatickou formou, zrozumiteľne a výstižne argumentovať;
- numerické zručnosti; zhromažďovať, triediť, analyzovať údaje, interpretovať štatistické údaje o životnom prostredí;
- študijné zručnosti; získať, analyzovať, interpretovať a hodnotiť informácie o životnom prostredí z rozličných zdrojov, plánovať a organizovať aktivity alebo projekty týkajúce sa životného prostredia;
- zručnosti potrebné na riešenie problémov; identifikovať príčiny a následky environmentálnych problémov, formovať správny názor a úsudok na jednotlivé environmentálne problémy a ich riešenie.
- sociálne zručnosti; pracovať kooperatívne, v skupinách, vypočuť iných;
- technické zručnosti; zaznamenávať informácie o životnom prostredí do počítačovej databázy, následná tvorivá práca s databázou a vybranými programami.

3. Úroveň utvárania postojov

Ochrana a zlepšovanie životného prostredia vyžaduje utvárať, formovať a pestovať v žiakoch najmä tieto postoje a kvality osobnosti:

- vážiť si životné prostredie;
- starať sa o živé organizmy;
- rešpektovať aj názory iných;
- chápať význam racionálnych argumentov, dôkazov;
- tolerancia a otvorené zmýšľanie;
- otvorenosť novým myšlienkam.

Aktivity environmentálnej výchovy uskutočňované na škole :

Úprava areálu školy

- ✓ úprava trávnikov
- ✓ úprava drevín
- ✓ úprava školských záhonov

Voda ako základná zložka životného prostredia

- ✓ ochrana a čistenie miestneho potoka
- ✓ beseda o význame, ochrane a šetrení vodou

Ochrana živočíchov a rastlín

- ✓ prikrmovanie vtákov v zimnom období
- ✓ súťaže a Biologické olympiády
- ✓ Deň Zeme a Národný deň čistoty športovísk a rekreačných zariadení – brigáda žiakov pri úprave okolia školy, športovísk a obce

Racionálne využívanie prírodných zdrojov

- ✓ Využitie prírodných materiálov pri jesennom, vianočnom a veľkonočnom aranžovaní
- ✓ Kvíz o zdravej výžive

Racionálne využívanie odpadových materiálov

- ✓ Separovanie papiera a PET – fľaš
- ✓ Zber vypálených batérií
- ✓ Zber prepáleného oleja
- ✓ Zhotovovanie výrobkov z odpadu „nevyhodím, využijem“

Iná činnosť

- Problematika Globálneho vzdelávania a environmentálnej výchovy zaradiť do cvičení ochrany človeka a prírody
- beseda s ochrancom prírody
- školenia s prac. zdravotnou službou PROBENEFIT MUDr. V. Bršiakom
- prírodovedné prednášky pre žiakov

Plán na jednotlivé mesiace pre ISCED 1, ISCED 2

September

- Spoznávanie prírody vo svojom okolí a regióne – využitie poznatkov vo vyučovacom procese
- Beseda s ochranármi z Malej Fatry

- Vychádzky do prírody v okolí školy
- Starostlivosť o zeleň
- Výskumná výprava za rastlinami nášho regiónu
- Zber papiera. Recyklácia.
- Naša Zem a slnečná energia, jej spotreba, ale aj škodlivé účinky – ozónová diera.
- Zameňme autá za bicykle – zdravší životný štýl, ochrana ŽP

Október

- Jeseň – zmeny v prírode, stromy, zvieratá, počasie – kresba alebo maľba jesennej krajiny
- Znečisťovanie Zeme človekom
- Z čoho sú veci okolo nás, doprava v obci – pravidlá cestnej premávky. Dá sa žiť bez áut ?
- Podmienky života na Zemi – racionálne využívanie prírodných zdrojov, šetrenie prírodných zdrojov, recyklácia papiera – výrobok. Výstavka plodov jesene.

November

- Poznať produkty jesenného zberu úrody – správne a zdravé stravovanie
- Starostlivosť a ochrana o izbové rastliny, domáce zvieratá a vtáky
- Obeh vody v prírode – vychádzka ku studničkám
- Človeka jeho životné prostredie opatrenia na ochranu životného prostredia, vykurovanie domácností, návrhy, projekty na zlepšenie ŽP

December

- Zmeny v prírode – ročné obdobia, mesiace roka , Vianoce, vianočné sviatky, ozdoby
- Domáce zvieratá, ich pomoc ľuďom a starostlivosť ľudí o ne
- Ako sa mení neživá príroda, ktorá je tiež súčasťou životného prostredia
- Čo poskytuje človeku príroda – človek prírodu využíva ale ju musí aj chrániť

Január

- Znečisťovanie ovzdušia , vody a pôdy – ako môžu žiaci pomôcť pri ochrane životného prostredia – starostlivosť o kvety
- Zdravie a choroba v súvislosti so znečisťovaním ŽP

- Starostlivosť o ŽP – dbať na spotrebu energie, vody
- Technika, my a ŽP – ako znížiť nepriaznivý vplyv techniky na ŽP

Február

- Stopy zvierat v snehu – dopĺňanie krmiva vtáčatám
- Nevyhadzovať jedlo do koša ale odložiť ho pre domáce zvieratá
- Poznávame naše telo – dýchanie, stravovanie, správna životospráva bez fajčenia a drog
- Vodstvo, byliny a dreviny

Marec

- Zmeny v prírode na jar, zvieratá žijúce voľne v prírode
- Kto stavia dom – správať sa šetrne, ohľaduplne k ľuďom aj prírode
- Svetový deň vody – projekt ako šetriť vodou
- Čo dáš prírode, ona ti to vráti – Kolobeh vody
- Rozmanité prírodné spoločenstvá

Apríl

- Mesiac lesov – modelovanie alebo kreslenie zvierat a stromov
- Deň Zeme (22.4) – pestovanie rastlín, ochrana stromov
- Znaky života živočíchov, poznávanie živočíchov
- Apríl – mesiac lesov
- Živočíchy vôd a lesov, význam lesov pre život ľudí
- Úprava okolia školy po zimnom období

Máj – Jún

- Ovocné stromy, poznávanie života včiel, lúčne kvety
- Kry a byliny, živočíchy, vtáky a včely
- Ako žijú rastliny, dýchanie a výživa rastlín
- Chránené územia, rastliny a živočíchy
- Vychádzky do prírody – spoznávanie zvuky, vône

